

OPENBAAR MINISTERIE

Parket-Generaal

Bijdrage OM rondetafelgesprek opsporing zware en ondermijnende criminaliteit

Operaties als Encrochat (2020) en Ennetcom (2018) en moorden zoals op de broer van een kroongetuige (2018) en op advocaat Wiersum (2019) hebben een criminele wereld zichtbaar gemaakt die ons land tot voor kort voor onmogelijk hield. We hebben het concreet over liquidaties uitgevoerd door onervaren loopjongens, ambtelijke corruptie en grote sommen crimineel geld die de wereld over gaan. Wij waarderen dan ook de steun van de minister van JenV en de Kamer voor de versterking van de aanpak van ondermijnende criminaliteit. Met deze middelen, zoals in het Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit (BOTOC), hebben politie en OM reeds ingezette verbeteringen in de opsporing kunnen versnellen.

De problemen zijn echter groot. Politie en OM hebben er alle redenen toe om hard te blijven werken om deze het hoofd te bieden. Politie en OM zijn een goede weg ingeslagen, met andere ketenpartners, en hebben ruimte nodig om met verbeteringen aan de slag te gaan. Toch is het ook goed om te noemen dat er de afgelopen jaren betere resultaten worden gehaald. Zo is het aantal strafrechtelijke onderzoeken naar criminele samenwerkingsverbanden (csv's) in de afgelopen vijf jaar met dertig procent toegenomen (in 2019 2.300 strafrechtelijke onderzoeken, in 2015 1.765 strafrechtelijke onderzoeken). Er lopen verschillende grote projectmatige onderzoeken zoals Marengo (rondom de groep van verdachte Ridouan T.) en Eris (rondom verdachte kopstukken van Caloh Wagoh).

Speerpunten in de aanpak van zware ondermijnende criminaliteit

In de aanpak van ondermijnende criminaliteit staat het opsporen, oprollen en ontmantelen van criminele organisaties centraal. Het gaat om het oppakken en financieel 'kaalplukken' van criminele kopstukken, het oprollen van criminele samenwerkingsverbanden en het voorkomen van (verdere) investeringen van crimineel geld. Misdaad mag niet lonen; financieel rechercheren is een belangrijk speerpunt. Ambtelijke corruptie wordt niet geduld. De aanpak van ondermijnende criminaliteit vergt een toegewijde, langjarige en innovatieve inzet.

De strafrechtelijke en financiële aanpak door politie, Fiod en OM staat niet op zichzelf. Een integrale aanpak moet het uitgangspunt zijn. Versterking van de strafrechtelijke aanpak gaat hand in hand met versterking van o.a. de bestuurlijke aanpak en preventie op lokaal en nationaal niveau. De huidige integrale aanpak van outlaw motor gangs - met als resultaat een veranderd straatbeeld - is daar een voorbeeld van. Het is ook duidelijk dat daarmee het probleem met OMG's niet structureel is opgelost, want er moeten vervolgonderzoeken komen en dat kost capaciteit van de strafrechtketen.

Ondermijnende criminaliteit is naast een strafrechtelijk probleem ook een maatschappelijk probleem. Het OM is voorstander van een preventieve aanpak door politie, gemeenten en onderwijs in wijken en het in de kiem smoren van (prille) criminele carrières. Het OM vindt dat er naast meer structureel geld voor de strafrechtketen, ook meer structureel geld moet komen voor politiecapaciteit in de wijk, preventie - en wijkeraanpak. De huidige integrale versterkingsplannen die gefinancierd worden uit het eenmalige Ondermijningsfonds zijn een goed uitgangspunt. Het feit dat ondermijnende criminaliteit ook een maatschappelijk probleem is, maakt commitment van de ministeries van Binnenlandse Zaken, Sociale Zaken, Onderwijs en Financiën nodig.

Wat is nodig voor een betere opsporing van ondermijnende criminaliteit

De aanpak van regionale en (inter)nationale georganiseerde criminaliteit door politie en OM moet zich richten op netwerken, fenomenen, geldstromen en grote projectmatige onderzoeken, en in mindere mate op kleinere en geïsoleerde zaken. Deze probleemgestuurde opsporing vraagt om meer en andere politiecapaciteit, maar vraagt vooral óók om een betere informatiepositie, innovatie en een andere manier van werken.

De politie moet zich door de aard van haar werkzaamheden grotendeels richten op incidenten die een groot beroep doen op researchcapaciteit. Bijvoorbeeld vanwege Teams Grootschalig Optreden (TGO's) bij een liquidatie of aanwezigheid van politie bij demonstraties. Door de schaarse capaciteit, blijft er onvoldoende capaciteit over voor ander of projectmatig rechercheonderzoek. Dit knelpunt kan kleiner worden door voldoende, goed opgeleide en gelabelde structurele researchcapaciteit die lange tijd inzetbaar is. Een meerjarig stabiel financieel beleid voor de politie en OM om dit te bewerkstelligen is een randvoorwaarde. Belangrijk is dat er in de hele keten wordt geïnvesteerd. De politie werkt aan een organisatie waar informatie en actuele beelden vanuit (landelijke en

regionale) informatieorganisaties en specialistische opsporing eerder en beter ontsloten worden voor de tactische opsporing. Op basis van informatie kunnen politie en OM juiste keuzes maken voor de inzet van de recherche op fenomenen en projectmatige onderzoeken. De politie heeft in deze transitie goede stappen gezet; op basis van informatie kan sneller worden gehandeld en dat leidt tot resultaten. Bij het verder oppakken zien we echter ook dat er vertraging komt in de rest van de keten. De strafrechtketen loopt echter vast. Voor deze problematiek moet een oplossing komen.

Een voorbeeld van een innovatieve fenomeenaanpak is het volgende initiatief bij de Landelijke Eenheid. Een andersoortige instroom van personeel (hoogopgeleide experts 'van buiten', werkzaam bij Team High Tech Crime) heeft geleid tot een innovatieve manier van opsporen, met gebruik van high tech-expertise en publiek-private samenwerking. Het Encrochat-onderzoek en de Ennetcom-zaak zijn daar voorbeelden van. In plaats van te rechercheren op basis van signalen, is het doel om zicht te krijgen op platforms waarop criminelen met elkaar communiceren. Dit levert bruikbare informatie op voor lopende onderzoeken (zoals Marengo), maar leidt ook tot de start van nieuwe onderzoeken.

Het Multidisciplinair Interventieteam (MIT) is een ander initiatief om inhoud te geven aan een innovatieve manier van de fenomeenaanpak. Politie, Fiod, KMar, Douane, Belastingdienst en OM werken momenteel aan het vormgeven van het MIT. Het MIT zal data en informatie moeten samen brengen, op basis waarvan fenomeen-onderzoeken gestart kunnen worden die criminele bedrijfsprocessen duurzaam kunnen ontwrichten en daarmee criminele kopstukken onderuit kunnen halen. Het is ook de bedoeling dat financiële en digitale facilitators met deze werkwijze systematische kunnen worden aangepakt. Het MIT zal met deze werkwijze een belangrijke sleutel kunnen worden in de aanpak van fenomeenonderzoeken.

Welke ontwikkelingen zijn verder nodig

De aanpak van ondermijnende criminaliteit door de politie kan nog een impuls krijgen als de politie haar inrichting en sturing zou veranderen. Het OM steekt hier ook de hand in eigen boezem. De ervaring is momenteel dat besluitvorming door de politie over opsporingscapaciteit niet altijd doorzichtig is, waardoor onduidelijk is of capaciteit van recherche optimaal wordt benut. Een beter inzicht van de schaarse inzet van de researchcapaciteit door de politie en gezamenlijke uitgangspunten over de inzet, in overleg met de gezagen, zouden helpen. Op deze wijze zouden tijdelijke en plaatselijke capaciteitsproblemen beter opgevangen kunnen worden. Daarvoor is ook uniformering van landelijke processen nodig.

Welke wet- en regelgeving is nodig

Een verbeterde strafrechtelijke en financiële aanpak van ondermijnende criminaliteit door politie en OM valt of staat met een goede informatiepositie. Daarbij is in de aanpak van ondermijnende criminaliteit de weg ingeslagen dat organisaties integraal werken en dus informatie met elkaar moeten delen, zodat de meest effectieve aanpak gekozen kan worden. Voorbeeld is het RIEC. Er moet geen belemmering meer zijn om op basis van informatie en data fenomenen in beeld te brengen, op basis waarvan geselecteerd kan worden. Bij samenwerkingsverbanden is echter vaak onduidelijkheid welke informatie wel of niet gedeeld mag worden. De Wet gegevensuitwisseling samenwerkingsverbanden (WGS) moet duidelijkheid geven.

Het is lastig vermogen te plaatsen bij verdachten omdat dit vaak niet op naam staat of omdat vermogen door witwassen niet te herleiden is tot een delict. Naar Italiaans/Brits voorbeeld kan object-gebaseerde opsporing worden verricht: non-conviction based confiscation. Het brengt snelheid in het afpakken van crimineel geld omdat men niet start bij een verdachte, maar bij een verdacht object verkregen uit een crimineel feit.

Proces- en vonnisafspraken moeten mogelijk zijn om doorlooptijden in het strafrecht te verkorten. Het OM wil hiermee starten, in overleg met de betrokken partijen. Voor vonnisafspraken moet de wet gewijzigd worden.

Het OM wil uitbreiding van de kroongetuigeregeling: effectief ook 100 procent straffkorting moet mogelijk zijn of een financiële tegemoetkoming. Uiteraard is daarbij ook Getuigenbescherming en Bewaken en Beveiligen van belang. Binnen het Breed Offensief Tegen Ondermijnende Criminaliteit (BOTOC) is al extra financiering beschikbaar. Ook een aparte detentievoorziening voor bijzondere getuigen is belangrijk.